

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу **Сороки Віталія Анатолійовича «Формування фінансового механізму розвитку територіальних громад»**,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281
«Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Реалізація реформи децентралізації істотно розширила повноваження органів місцевого самоврядування, водночас підвищивши їх відповідальність за соціально-економічний розвиток територій, якість публічних послуг і фінансову стабільність місцевих бюджетів. У цьому контексті фінансовий механізм розвитку територіальних громад перестає бути суто інструментом бюджетного забезпечення та постає як комплексний управлінський механізм реалізації публічної політики на місцевому рівні.

Особливої гостроти зазначена проблематика набуває в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України, коли територіальні громади змушені функціонувати в ситуації високої бюджетної нестабільності, зростання видаткових зобов'язань, скорочення дохідної бази та необхідності оперативного реагування на кризові виклики. За таких умов саме фінансова спроможність і гнучкість фінансових механізмів стають ключовими чинниками інституційної стійкості громад і складовими загальної резильєнтності держави.

Водночас аналіз практики публічного управління на місцевому рівні свідчить про наявність значних міжтериторіальних диспропорцій у фінансовій спроможності громад, обмежене використання сучасних фінансових інструментів, фрагментарність стратегічного фінансового планування та недостатню інтеграцію фінансових рішень із довгостроковими цілями розвитку. Це зумовлює потребу в науково обґрунтованому переосмисленні фінансового механізму розвитку територіальних громад саме з позицій науки публічного управління та адміністрування, а не виключно економічного аналізу.

З огляду на зазначене, дисертаційна робота Сороки Віталія Анатолійовича є своєчасною, актуальною та спрямованою на розв'язання комплексної науково-практичної проблеми підвищення ефективності публічного фінансового управління розвитком територіальних громад.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної теми кафедри менеджменту та адміністрування Національного університету «Чернігівська політехніка» «Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах переформатування владних відносин» (номер державної реєстрації 0120U105292). Тематика дисертації органічно пов'язана із загальною науковою спрямованістю зазначеної теми та конкретизує її в частині дослідження фінансових механізмів як ключових інструментів реалізації регіональної та місцевої публічної політики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Аналіз дисертаційної роботи свідчить про наявність у дослідженні чітко сформульованої мети, логічно визначених завдань, а також коректно окреслених об'єкта й предмета дослідження, що забезпечує структурну цілісність і внутрішню узгодженість наукових положень. Сформована автором система наукових положень є концептуально завершеною та спрямованою на обґрунтування фінансового механізму розвитку територіальних громад у межах спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Зміст дисертаційної роботи відповідає заявленій науковій проблематиці, а логіка викладу забезпечує послідовність отриманих висновків і рекомендацій.

Достовірність отриманих результатів підтверджується використанням широкої інформаційно-емпіричної бази, що включає офіційні статистичні дані, матеріали центральних органів виконавчої влади, звітність органів місцевого самоврядування, а також аналітичні дослідження міжнародних організацій. Апробація основних положень дисертації на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях додатково підтверджує наукову обґрунтованість і репрезентативність результатів.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність встановленим вимогам

Композиційна побудова дисертаційної роботи є впорядкованою та послідовною, що забезпечує цілісне сприйняття викладеного матеріалу. Структурно дослідження охоплює вступну частину, три змістовні розділи, підсумкові висновки, перелік використаних джерел і додаткові матеріали, що відповідає чинним вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Загальний обсяг роботи становить 182 сторінки, з яких 145 сторінок присвячено викладенню основних результатів дослідження; бібліографічний список включає 119 використаних джерел. Сукупність структурних елементів, їх співвідношення та логіка викладу матеріалу свідчать про відповідність дисертаційної роботи встановленим нормативним вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Перший розділ дисертації присвячено ґрунтовному теоретико-методологічному аналізу фінансового механізму розвитку територіальних громад. Автором здійснено критичний огляд існуючих наукових підходів, уточнено понятійно-категоріальний апарат і сформовано авторське трактування фінансового механізму як інтегрованого управлінського інструменту.

Другий розділ має аналітичний характер і містить комплексне дослідження фінансової спроможності територіальних громад України, аналіз бюджетних показників, міжбюджетних трансфертів та управлінських диспропорцій у сфері місцевих фінансів.

У третьому розділі обґрунтовано стратегічні напрями вдосконалення фінансового механізму розвитку територіальних громад, запропоновано системну модель його функціонування та авторську методику оцінювання ефективності, що має прикладну управлінську цінність.

Наукова новизна одержаних результатів

Дисертаційна робота Сороки Віталія Анатолійовича містить нові наукові положення, що розширюють методологічні підходи до дослідження фінансових аспектів розвитку територіальних громад у системі публічного управління. Автором запропоновано управлінську інтерпретацію фінансового механізму, відповідно до якої він виступає не лише засобом акумулювання та розподілу фінансових ресурсів, а складовою цілісної системи управління місцевим розвитком. Така постановка питання дозволяє по-новому осмислити роль фінансових інструментів у формуванні та реалізації місцевої публічної політики.

У дисертації удосконалено понятійно-категоріальний апарат у сфері публічних фінансів територіальних громад шляхом уточнення змісту та структури категорії «фінансовий механізм розвитку територіальних громад». Авторське трактування ґрунтується на поєднанні фінансових і управлінських складових та дозволяє усунути наявні в науковій літературі термінологічні розбіжності між економічними й управлінськими підходами. Це забезпечує коректне використання категоріального апарату саме в межах спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Суттєвим елементом наукової новизни є розроблення системної моделі фінансового механізму розвитку територіальних громад, у якій фінансові ресурси, інституційні умови, управлінські інструменти та механізми контролю розглядаються у взаємозв'язку. Запропонована модель відображає причинно-наслідкові зв'язки між управлінськими рішеннями органів місцевого самоврядування та результатами соціально-економічного розвитку територіальних громад, що дозволяє використовувати її як аналітичну основу для прийняття управлінських рішень.

У дисертаційній роботі сформовано підхід до структуризації фінансового механізму розвитку територіальних громад з позицій управлінської логіки, що передбачає виокремлення його ключових функціональних складових та визначення їх ролі у системі публічного управління на місцевому рівні. Зазначений підхід дозволив обґрунтувати фінансовий механізм не лише як інструмент поточного бюджетного регулювання, а як складову стратегічного управління розвитком територіальних громад.

Вагомою складовою наукової новизни є розроблений автором методичний підхід до оцінювання ефективності фінансового механізму розвитку територіальних громад, що ґрунтується на застосуванні інтегрального показника та поєднує фінансові, бюджетні й управлінські індикатори. На відміну від існуючих підходів, орієнтованих переважно на кількісні фінансові результати, запропонована методика забезпечує можливість оцінювання ефективності фінансового механізму з точки зору досягнення управлінських цілей і результативності реалізації місцевої публічної політики.

У дисертації також обґрунтовано підходи до адаптації інструментів фінансового управління територіальними громадами до умов підвищеної невизначеності, зокрема в контексті воєнного стану та післявоєнного відновлення. У цьому аспекті фінансовий механізм розглянуто як інструмент

забезпечення інституційної стійкості та підвищення резильєнтності територіальних громад.

Загалом отримані у дисертації наукові результати характеризуються системністю, концептуальною завершеністю та чіткою відповідністю проблемному полю науки публічного управління та адміністрування, що підтверджує їх наукову новизну та значущість для розвитку спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Практичне значення отриманих результатів

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає у можливості їх безпосереднього використання в діяльності органів місцевого самоврядування під час формування та реалізації фінансової політики розвитку територіальних громад. Запропоновані автором теоретико-методичні положення та аналітичні інструменти можуть бути застосовані в процесі стратегічного, середньо- та короткострокового бюджетного планування з метою підвищення фінансової спроможності та стійкості громад.

Результати дослідження можуть використовуватися при розробленні стратегій розвитку територіальних громад, програм соціально-економічного розвитку, а також планів післявоєнного відновлення, зокрема в частині узгодження фінансових ресурсів із визначеними пріоритетами розвитку. Запропонована системна модель фінансового механізму розвитку територіальних громад створює аналітичну основу для обґрунтування управлінських рішень щодо розподілу фінансових ресурсів, вибору фінансових інструментів та оцінювання результативності їх застосування.

Практичну цінність має авторська методика оцінювання ефективності фінансового механізму розвитку територіальних громад, яка може бути використана органами місцевого самоврядування для моніторингу фінансової спроможності громад, порівняльного аналізу їх фінансового стану, виявлення проблемних зон і ризиків, а також для коригування фінансової політики на місцевому рівні.

Результати дослідження мають також практичне значення для освітнього процесу та можуть бути використані при викладанні навчальних дисциплін з публічного управління та адміністрування, місцевих фінансів, регіонального розвитку, стратегічного планування, а також при підготовці кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти.

Загалом отримані результати характеризуються прикладною спрямованістю та можуть бути використані для підвищення якості управлінських рішень у сфері публічного фінансового управління розвитком територіальних громад.

Достовірність і повнота оприлюднення результатів дослідження

Рівень достовірності результатів дисертаційного дослідження та повнота їх оприлюднення підтверджуються достатнім обсягом наукових публікацій автора і системною апробацією отриманих напрацювань у фаховому науковому середовищі. За темою дисертації опубліковано 10 наукових праць, у яких

послідовно відображено ключові ідеї дослідження, результати теоретичного осмислення проблеми, аналітичні висновки та практичні рекомендації, що становлять предмет захисту.

Наукові результати представлені у 3-х вітчизняних, 1-му зарубіжному фаховому виданні та в 1-му виданні, що індексується в наукометричній базі Web of Science так і в матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, що забезпечило їх публічне обговорення та професійну експертизу. Показані у публікаціях положення логічно узгоджуються зі структурою дисертаційної роботи, відображають основні етапи дослідження та не виходять за межі заявленої наукової проблематики.

Опубліковані матеріали підтверджують наукову обґрунтованість і внутрішню узгодженість положень дисертації, а також свідчать про самостійний характер виконаного дослідження. Апробація результатів шляхом їх представлення на науково-практичних заходах дала змогу врахувати зауваження та рекомендації фахівців, що позитивно позначилося на якості остаточного варіанту дисертаційної роботи.

Кількість, характер і якість наукових публікацій відповідають вимогам пунктів 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), зокрема щодо необхідної кількості публікацій, відповідності опублікованих результатів змісту дисертації та належної апробації її основних положень. Таким чином, результати дисертаційної роботи є достатньо повно оприлюдненими, науково визнаними та підтвердженими у професійному середовищі.

Дотримання принципів академічної доброчесності

У процесі аналізу дисертаційної роботи Сороки Віталія Анатолійовича порушень принципів академічної доброчесності не виявлено. Зміст дисертації свідчить про самостійний характер виконання наукового дослідження, належний рівень наукової культури автора та відповідальне ставлення до використання результатів праць інших учених.

У дисертаційній роботі коректно використано наукові джерела, на які здійснено відповідні посилання у тексті, а всі запозичення мають належне бібліографічне оформлення та відповідають встановленим вимогам щодо цитування. Посилання на наукові джерела є системними, логічно інтегрованими в текст дослідження та повністю відображеними у списку використаних джерел, що підтверджує дотримання вимог авторського права.

У дисертаційній роботі не встановлено фактів академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації або фальсифікації результатів дослідження. Наукові результати, викладені у дисертації, мають самостійний характер і отримані автором у процесі проведення власних теоретичних узагальнень та емпіричних досліджень.

Наукові публікації автора, пов'язані з тематикою дисертації, узгоджуються зі змістом дисертаційної роботи та не містять порушень вимог щодо коректного використання раніше опублікованих матеріалів. Усі положення, що

запозичуються з інших джерел, чітко ідентифіковані, що відповідає принципам прозорості, добросовісності та відкритості наукової діяльності.

Отже, дисертаційна робота виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності та відповідає вимогам чинного законодавства України і внутрішнім нормативним актам закладів вищої освіти у сфері забезпечення академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження

Поряд із загальною позитивною оцінкою дисертаційної роботи доцільно звернути увагу на окремі дискусійні положення, які мають уточнювальний і рекомендаційний характер та не знижують загальної наукової цінності дослідження. Зазначені зауваження спрямовані на поглиблення окремих аспектів порушеної проблематики й окреслення можливих напрямів подальших наукових досліджень.

1. Дисертаційна робота демонструє високий рівень теоретичного узагальнення у трактуванні фінансового механізму розвитку територіальних громад, однак дискусійним залишається питання чіткого розмежування авторської концепції з наявними підходами до фінансової децентралізації та муніципальних фінансів. Більш детальне зіставлення запропонованих положень із суміжними науковими концепціями дозволило б чіткіше окреслити межі та унікальність наукової новизни.

2. Запропонована системна модель фінансового механізму розвитку територіальних громад характеризується логічною завершеністю та внутрішньою узгодженістю, водночас її універсальність породжує дискусію щодо можливостей практичного застосування в громадах з різним рівнем соціально-економічного розвитку. Доцільним видається подальше уточнення механізмів адаптації моделі до малих, депресивних або фінансово вразливих громад.

3. Методичний підхід до оцінювання ефективності фінансового механізму розвитку територіальних громад є комплексним та аналітично насиченим, проте потребує подальшої емпіричної перевірки в умовах повоєнного відновлення. Залучення більш тривалих часових рядів і врахування нових бюджетних реалій сприяло б підвищенню прогностичної спроможності запропонованих індикаторів.

4. У дисертації акцент зроблено на фінансових інструментах розвитку територіальних громад, тоді як інституційні та управлінські обмеження їх реалізації розкрито меншою мірою. Подальше поглиблення аналізу кадрових, організаційних і нормативних чинників дозволило б комплексніше оцінити реальні можливості впровадження запропонованих фінансових механізмів.

Зазначені дискусійні положення не мають принципового характеру, не впливають на загальні висновки дисертаційної роботи та не знижують її наукової і практичної значущості. Водночас вони підтверджують наукову зрілість дослідження та його потенціал для подальшого розвитку в межах спеціальності

Загальний висновок

Дисертаційна робота Сороки Віталія Анатолійовича на тему «Формування фінансового механізму розвитку територіальних громад» є завершеним, самостійно виконаним і актуальним науковим дослідженням, присвяченим розв'язанню важливої науково-практичної проблеми підвищення ефективності публічного фінансового управління розвитком територіальних громад в умовах трансформації системи публічного управління в Україні.

За своїм змістом, структурою, логікою викладу матеріалу та рівнем наукового опрацювання дисертаційна робота відповідає сучасному стану розвитку науки публічного управління та адміністрування, а отримані результати характеризуються науковою обґрунтованістю, внутрішньою узгодженістю та практичною спрямованістю. Сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації мають теоретичну й прикладну значущість та можуть бути використані в діяльності органів місцевого самоврядування і в освітньому процесі.

Дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а також вимогам, установленим для дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Автор дисертаційної роботи продемонстрував належний рівень теоретичної підготовки, здатність до самостійного наукового мислення, володіння сучасним методологічним інструментарієм і вміння формувати науково обґрунтовані висновки та практичні рекомендації.

З урахуванням викладеного, дисертаційна робота Сороки Віталія Анатолійовича заслуговує на позитивну оцінку, а її автор - на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту,
маркетингу та публічного адміністрування
Закладу Вищої освіти «Міжнародний
науково-технічний університет імені
академіка Юрія Бугая»

Роман ЯНКОВОЙ

Підпис Романа ЯНКОВОГО засвідчую
Ректор Закладу вищої освіти
«Міжнародний науково-технічний
університет імені академіка Юрія Бугая»
доктор економічних наук, професор

Вероніка ХУДОЛЕЙ